

Wstęp

*Wielkie to szczęście
nie wiedzieć dokładnie,
na jakim świecie się żyje*

(W. Szymborska, *Koniec i początek*, Poznań 1996, s. 40).

Próby definiowania pojęcia *cywilizacja* prowadzą często do konstatacji, że jest ono wieloznaczne, zmieniające się w czasie pod wpływem różnych oddziaływań, wpływów kulturowych, a w tym zwłaszcza generowanych przez postęp naukowo-techniczny, rozwiązania prawne, poziom edukacji społeczeństwa. Współcześnie kształtującą się cywilizację określaną mianem informacyjnej postrzega się jako rzeczywistość: 1. Silnego indywidualizmu, rozpadu społeczeństwa masowego; 2. Wszechobecności w życiu kulturowym informatyki, która zastępuje tradycyjne formy aktywności zawodowej ludzi, jak też czyni ich towarem w świecie marketingowym; 3. Umocnienia się rozwiązań prawnych o zasięgu międzynarodowym i globalnym, a w tym praw człowieka; 4. Ujawniania się synkretyzmu kulturowego, przenikania, łączenia się różnych kultur w nową jakość, postrzeganą nierzadko jako homogeniczną oraz hybrydową; 5. Dokonywania się w szybkim tempie zmian, przekształceń w sferze życia gospodarczego oraz społeczno-politycznego (migracji); 6. Orientującą się na uznawanie znaków tolerancji wobec różnorodności kultur, subkultur, postaw, zachowań, aspiracji ludzi; 7. Marketingowość całokształtu życia ludzkiego – kupowanie nie tylko dóbr, ale miejsca, prestiżu w życiu kulturowym, zastępowanie tradycyjnych wartości znakami komercji, rynku; 8. Zacieranie się granic między rzeczywistością a spektaklem, osobowością a wykreowanym wizerunkiem, zatrudnieniem a bezrobociem, pracą a wypoczynkiem, swoimi a obcymi; 9. Permanentnej edukacji; wobec ujawniających się wciąż nowych wyzwań życia kulturowego ujawnia się konieczność ustawicznego kształcenia, orientującego się na innowacyjność, interdyscyplinarność; 10. Kryzysu tradycyjnych instytucji demokratycznych i umocnienia zarządzania autorytarnego,

przy czym miejsce moralności zastępuje skuteczność, emocjonalność – racjonalność, państwo opiekuńcze – państwo represyjne, obywatele stają się konsumentami, petentami.

W świecie polityki tradycyjne instytucje władzy zastępuje informokracja. W ślad za tym następuje osłabienie roli i znaczenia: 1. Państwa na rzecz struktur ponadpaństwowych, transnarodowych; 2. Partii politycznych; 3. Organizacji samorządowych; 4. Filozofii panowania, którą zastępuje współistnienie czy partnerstwo; 5. Państwowych podmiotów bezpieczeństwa na rzecz struktur międzynarodowych powołanych do wspólnego rozwiązywania problemów oraz wprowadzania ładu globalnego.

Przemiany polityczne, dokonujące się w kształtującym się świecie informacyjnym, ujawniają zderzenie się wielu ogniów tradycji i wyzwań procesu globalizacji. Ważnym zadaniem w tym względzie jest kształtowanie się świadomości społeczno-politycznej tych przemian, a w tym kultury politycznej. Zadanie to urzeczywistnia się poprzez dostarczanie naukowej wiedzy o przeszłości, jak i teraźniejszości.

Obok zjawisk ułatwiających życie ludzkie, informatyczność powoduje też ujawnianie się zjawisk negatywnych, co wyraża się m.in. w dehumanizacji życia społecznego, degradacji intelektualnej człowieka a (następstwo wszechobecności w jego życiu komputerów), poszerzaniu się w szybkim tempie skali wykluczenia społecznego. Informatyczność generuje też ważne zagrożenia dla życia ludzkiego, wynikające m.in. z przekraczania granic bezpieczeństwa w efekcie nadmiernej eksploatacji złóż Ziemi, nierespektowania praw ekologicznych (dewastacja środowiska naturalnego), jak też wykorzystywania w praktyce życia wynalazków technicznych, technologicznych (jak np. broń termonuklearna).

Wektory przemian współczesnego świata są przedmiotem uwagi przedstawicieli różnych dziedzin intelektualnego poznania, a w tym humanistów. Obok rozpoznawania istoty zjawisk i procesów starają się oni prognostycznie kreślić wizje dalszego rozwoju. Niemało miejsca w dociekaniach poznawczych poświęcają im politolodzy, a w tym znawcy stosunków międzynarodowych. W ostatnich latach ujawniają się badania określane mianem futurologicznych. Zwraca się w nich uwagę m.in. na rozpoznawanie zjawisk i procesów życia ludzkiego w długim horyzoncie czasowym. Instytucjonalnie zwracają uwagę w tym względzie prace Klubu Rzymskiego, utworzonego w 1969 r. Jego zadaniem jest prowadzenie badań dotyczących głównie tendencji rozwoju gospodarczego i społecznych świata. W Polsce przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk utworzono Komitet Prognoz, który przygotowuje opracowania dotyczące kierunków rozwoju społeczeństwa. W 1996 r. opublikowano raport pt. *Nauka w Polsce w perspektywie XXI wieku*. Określono w nim stan i kierunki rozwoju różnych dyscyplin naukowych.

Na Uniwersytecie Gdańskim utworzono w 1992 r. na Wydziale Nauk Społecznych Katedrę Nauki o Cywilizacji, w 2002 r. w sytuacji reorganizacji struktury wydziałowej

przekształcono ją w Zakład Nauki o Cywilizacji. Katedra wydawała zeszyt naukowy „Cywilizacje w czasie i przestrzeni” (1995–2002, t. 1–8). Zakład przygotowuje rocznik „Cywilizacja i Polityka” (2003–2010 nr 1–8). Obecnie prezentuje się nr 9. W Katedrze, jak i Zakładzie Nauki o Cywilizacji dużo miejsca zajęły w wymiarze badawczym i dydaktycznym problemy metodologii dociekań naukowych, a w tym specyfika nauki o cywilizacji, czynniki generujące rozwój cywilizacji świata, stosunki międzynarodowe w wymiarze unifikacji i jednocześniej dywersyfikacji życia kulturowego, ruchy migracyjne ludności, a w tym Polaków, przemiany społeczności lokalnych, zwłaszcza w przestrzeni pomorskiej, postawy, zachowania, aspiracje jednostek życia społeczno-kulturowego, instytucjonalizacja życia społeczno-kulturowego, kultura polityczna, świadomość przemian kulturowo-cywilizacyjnych, a w tym w warunkach tworzenia się globalnej społeczności obywatelskiej.

Na łamach obu zeszytów prezentują wyniki swych częściowych ustaleń badawczych przede wszystkim pracownicy Katedry (Zakładu). Zamieszczono też studia i opracowania badaczy z innych ośrodków naukowo-badawczych z kraju i zagranicy.

W numerze 9 podobnie zamieszcza się częściowe ustalenia badawcze pracowników Zakładu Nauki o Cywilizacji oraz przedstawicieli różnych ośrodków akademickich kraju. Zwraca się uwagę na wektory przemian cywilizacji informacyjnej, przemian polskiej kultury politycznej, ponadczasowe wartości europejskiej myśli politycznej, przemiany dokonujące się w stosunkach międzynarodowych, miejsce Polaków w rzeczywistości przemian kulturowo-cywilizacyjnej.

Żywimy nadzieję, że zaprezentowane studia i materiały w roczniku spotkają się z zainteresowaniem szerokich kręgów czytelnicy. Uwagi i opinie prosimy kierować na adres: Uniwersytet Gdański, Zakład Nauki o Cywilizacji, 80-952 Gdańsk, ul. Jana Bażyńskiego 4.

R e d a k c j a

Gdańsk, w październiku 2011 r.